

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 59/2006 vp

Hallituksen esitys lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä marraskuuta 2006 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 252/2006 vp).

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- lakialoitteen laiksi lastensuojelulain 40 §:n muuttamisesta (LA 85/2003 vp — Paula Risko /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 24 päivänä syyskuuta 2003,
- lakialoitteen laiksi lastensuojelulain 16 §:n muuttamisesta (LA 86/2003 vp — Marjukka Karttunen /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä syyskuuta 2003,
- lakialoitteen laiksi lastensuojelulain muuttamisesta (LA 13/2005 vp — Sari Sarkomaa /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 10 päivänä maaliskuuta 2005 sekä
- toimenpidealoitteen menettelytavasta lasten huostaanotossa (TPA 82/2004 vp — Riikka Moilanen-Savolainen /kesk ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 23 päivänä syyskuuta 2004.

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (PeVL 58/2006 vp ja LaVL 22/2006 vp). Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta on 8.11.2006 pyytänyt lausunnon sivistys-

valiokunnalta (SiVL 22/2006 vp). Lausunnot on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Eeva Kangasniemi, sosiaali- ja terveysministeriö
- eduskunnan oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio
- lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula
- lainsäädäntöneuvos Markku Helin ja hallituskoneuvos Sami Sarvilinna, oikeusministeriö
- presidentti Pekka Hallberg ja hallintoneuvos Pirkko Ignatius, korkein hallinto-oikeus
- hallinto-oikeustuomari Sampo Jokinen, Helsingin hallinto-oikeus
- ylituomari Heikki Jukarainen, Oulun hallinto-oikeus
- tulosaluejohtaja Sirpa Taskinen ja erikoistutkija Tarja Heino, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
- lääninsosiaalitarkastaja Aino Arponen, Länsi-Suomen lääninhallitus
- professori Matti Mikkola, Helsingin yliopisto
- professori Lea Pulkkinen, Jyväskylän yliopisto
- professori Eva Gottberg, Turun yliopisto
- neuvotteleva lakimies Sami Uotinen, Suomen Kuntaliitto
- peruspalvelujohtaja Raili Metsälä, Helsingin sosiaalivirasto
- lastensuojelun sosiaalsihteeri Raija Kojo, Lappeenrannan sosiaali- ja terveysvirasto

- sosiaalijohtaja Antti Tervasmäki, Mikkelin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi
 - lastensuojelun palvelupäällikkö Sisko Pirilä-Karlström, Oulun kaupunki
 - lakimies Vuokko Ylinen ja suunnittelija Raija Kannisto, Tampereen kaupunki
 - erityisasiantuntija Mervi Tolonen, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
 - koulutussuunnittelija Marjo Katajisto, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
 - julkinen oikeusavustaja Ilmari Heinonen, Julkiset Oikeusavustajat ry
 - yhteyssihteeri Auli Setälä, Lastentarhanopettajaliitto
 - kehittämisspäällikkö Mikko Oranen, Ensi- ja turvakotien liitto
 - asiantuntija Seppo Sauro, Lastensuojelun Keskusliitto
 - järjestölakimies Esa Iivonen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 - pääsihteeri Hanna Markkula-Kivisilta, Pelastakaa Lapset ry
 - toiminnanjohtaja Jari Ketola, Perhehoitoliitto ry
 - kehittämissuunnittelija Hannaliisa Piironen, SOS-Lapsikylä ry
 - johtaja Annikki Alho, Lausteen perhekuntoutuskeskus ja erityiskoulu
 - puheenjohtaja Reijo Runsas ja johtaja Pia Ikäheimonen, Yksityisten perhekotien ja lastensuojelulaitosten yhdistys
 - toiminnanjohtaja Heljä Sairisalo ja puheenjohtaja Bodil Rosengren, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry
 - dosentti Mirjam Kalland
 - lastenpsykiatri Matti Kaivosoja
 - lastenpsykiatri Jari Sinkkonen
 - kouluttaja Ulla-Leena Alppi.
- Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
 - Perheen Suojelun Keskusliitto Pesue ry
 - Suomen Oikeusapulakimiehet ry.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi lastensuojelulaki. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteutettaessa sekä lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut. Lailla pyritäisiin edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi tarkoituksena on parantaa lapsen ja vanhempien tai huoltajien oikeusturvaa erityisesti lastensuojeluun liittyvässä päätöksenteossa.

Lain yleisiin säännöksiin sisältyisi kaikkea lastensuojelun toimintaa ohjaavia periaatteita, joissa otettaisiin erityisesti huomioon lastensuojelun kannalta keskeiset perus- ja ihmisoikeudet. Keskeiset periaatteet ehdotetaan säilytettäväksi pääpiirteissään ennallaan. Uutena lasten-

suojelun toimintamuotona määriteltäisiin ehkäisevä lastensuojelu.

Lastensuojelun järjestämistä koskevista kunnan velvoitteista säädettäisiin laissa nykyistä yksityiskohtaisemmin. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät tehtävät sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun järjestäminen tulisi kuvata koko kunnan tasolla laadittavassa lastensuojelun suunnitelmassa.

Lapsen osallisuuden vahvistamiseksi lapsen mielipiteen selvittämistä, kuulemistä ja puhevalan käyttöä koskevia säännöksiä selkiytettäisiin. Lisäksi lakiin otettaisiin lapselle määrättävää edunvalvojaa koskeva säännös. Säännösten tavoitteena on varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin.

Esitykseen sisältyy myös lastensuojelussa sovellettavia menettelytapoja koskevia säännöksiä, jotka nykyisin ovat pääosin hallintokäytän-

nön varassa. Laissa säädettäisiin lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta ja siihen liittyvästä määräaikaan sidotusta lastensuojelutarpeen selvityksestä. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen tulisi laatia yhdessä asianomaisten kanssa heidän tuen tarpeeseensa perustuva asiakassuunnitelma, joka tarkistettaisiin määräajoin. Uutena keinona selvittää lapsen tuen tarve tilanteissa, joissa huoltajat sitä vastustavat, ehdotetaan mahdollisuutta hakea lupaa hallinto-oikeudelta lapsen tutkimiseen. Lakiin sisältyisi myös lapsen läheisverkoston kartoittamista koskeva uusi säännös.

Huostaanottoa, lapsen kiireellistä sijoitusta ja huostaanotetun lapsen huoltoa koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Myös sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Lastensuojelulaitoksissa hoidettavien lasten määrää ja henkilöstömitoitusta ajanmukaistettaisiin. Sijaishuollon valvonnan tehostamiseksi valvontaan liittyvästä tiedonkulusta säädettäisiin lastensuojelulaissa.

Ehdotetulla lailla muutettaisiin lastensuojelua koskevaa päätöksentekojärjestelmää. Päätöksenteossa tarvittava asiantuntemus ja puolueettomuus pyritäisiin varmistamaan ja parantamaan näin lapsen ja vanhempien tai huoltajien oikeusturvaa. Tahdonvastaisia huostaanottoasioita koskevat päätökset tehtäisiin ensivaiheessa hallinto-oikeudessa kunnan sosiaalihuollostosta vastaavan johtavan viranhaltijan hakemuksesta. Myös huostaanoton valmisteluun liittyvistä menettelyistä ja käytettävissä olevasta asiantuntemuksesta säädettäisiin nykyistä tarkemmin. Suostumukseen perustuvista ja kiireellisistä toimenpiteistä päätös tehtäisiin kunnassa viranhaltijatasolla, jonka jälkeen oikeusturvan kannalta erityisen merkittävässä asioissa olisi suora muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen.

Marraskuun 1 päivänä 2006 voimaan tulevat sijaishuollossa sovellettavia rajoituksia ja lastensuojelulaitoksissa sovellettavia rajoitus-

toimenpiteitä koskevat säännökset sisällytettäisiin ehdotettuun lakiin asiallisesti muuttumattomina, lukuun ottamatta ehdotetusta uudesta päätöksentekojärjestelmästä johtuvia muutoksia. Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi tarpeellisilta osin kansanterveyslakia ja erikoissairaanhoidtolakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia sekä nimilakia.

Esitys liittyy valtion talousarvioon. Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2008 lukuun ottamatta lakia opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta, jonka on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä elokuuta 2008.

Lakialoitteet

Lakialoitteissa LA 85/2003 vp ja LA 13/2005 vp ehdotetaan, että lastensuojelulakia muutettaisiin siten, että se velvoittaa laissa jo nimettyjen tahojen lisäksi kaikkia lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ilmoittamaan sosiaalilautakunnalle, mikäli he ovat virkaa tai tointa hoitaessaan saaneet tietää ilmeisestä perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta tai nuoresta.

Lakialoitteessa LA 86/2003 vp ehdotetaan, että viranomaiset velvoitettaisiin aina ensisijaisesti selvittämään, voidaanko huostaan otetut tai orvoiksi jääneet lapset sijoittaa sukulaisten tai lapsille muutoin läheisten ihmisten luo.

Toimenpidealoite

Toimenpidealoitteessa TPA 82/2004 vp ehdotetaan, että lasten huostaanotot ratkaistaisiin uuden yhteistyömallin avulla tuomioistuimen ja sosiaalitoimen välillä. Päätökset käsiteltäisiin erillisessä perheoikeudessa, jossa olisivat edustettuina oikeus- ja lääketiede, lastensuojelun ja sosiaalitoimen ammattilaiset sekä maallikkojäsenet.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

*Yleisperustelut**Yleistä*

Lastensuojelun tarve ja esimerkiksi kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä ovat kasvaneet viime vuosina, ja pienelle osalle lapsia kasautuu entistä vaikeampia ongelmia. Hallituksen esityksen tavoitteena on varmistaa lapsen hyvinvointia ja kehitystä uhkaavissa tilanteissa lapsen ja hänen perheensä tarvitsemien tukitoimien ja palveluiden saaminen. Esityksen sisällöllinen painopiste on lastensuojelun järjestämisvelvollisuuden täsmentämisessä. Tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen ongelmiin muun muassa ilmoitusvelvollisuutta ja avohuoltoa kehittämällä. Laintasoisilla säännöksillä täsmennetään muun muassa tukitoimia ja henkilöstömitoituksia koskevia kuntien velvoitteita. Sekä lasten että vanhempien oikeusturvaa pyritään kehittämään menettely- ja päätöksentekosäännöksiä täsmentämällä. Valiokunta pitää lastensuojelulain uudistusta tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Ehkäisevät toimet

Esityksen perustelujen mukaan uudistuksella pyritään suuntamaan lastensuojelutyön painopistettä avohuoltoon ja entistä varhaisempaan tukeen. Lasten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ennalta ehkäisevät toimet jäävät kuitenkin esityksessä yleiselle tasolle ja sisällöllisesti pääasiassa ennalleen. Sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoo, että jatkossa on tarpeen panostaa erityisesti ehkäisevään lastensuojelutyöhön sosiaali-, terveys- ja opetustoimessa. Käytännössä mahdollisuuksia vastuullisen vanhemmuuden tukemiseen ja ongelmien ehkäisemiseen on muun muassa perhetyössä, kotipalveluissa, neuvoloissa, päivähoidossa ja oppilashuollossa. Myös muilla sektoreilla tehtävillä toimilla on huomattava vaikutus lastensuojelun tarpeeseen.

Valiokunta pitää asianmukaisina ja tarpeellisina lastensuojelulain 26 ja 27 §:ssä ehdotettuja

määräaikoja lastensuojelun tarpeen arvioimiseksi. Kiireellisen lastensuojelun tarve on arvioitava välittömästi ja on ratkaistava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä, onko lastensuojeluilmoituksen johdosta ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvittämiseen. Selvitys puolestaan on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä, ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. Määräaikojen asettamisella pyritään tehostamaan puuttumista jo ilmenneisiin vakaviin ongelmiin.

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tehdään ehdotuksen 30 §:n mukainen asiakassuunnitelma. On tärkeää, että asiakassuunnitelmaan kirjataan muun muassa lapsen ja hänen perheensä tuen tarve sekä palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan.

Valiokunta korostaa, että esimerkiksi lasten vanhemmille suunnattujen mielenterveys- ja päihdehuollon palvelujen tarve on jo lapselle tehtävän asiakassuunnitelman yhteydessä syytä arvioida ja pyrkiä ohjaamaan vanhemmat tarvitsemiensa palvelujen piiriin. Varsinkin äitiysneuvolakäyntien yhteydessä on tarvittaessa aktiivisesti tarjottava päihdehuoltolain mukaisia ja muita sosiaalihuollon palveluja. Jatkossa on myös syytä selvittää tarvetta ja mahdollisuuksia edelleen vahvistaa lasten vanhempien ja raskaana olevien naisten oikeutta saada päihdehuollon palveluja.

Lastensuojelutyön voimavarat

Uudistuksen käsittelyn yhteydessä on toistuvasti tullut esiin huoli sosiaalityön voimavarojen riittävydestä ja tarkoituksenmukaisesta käytöstä. Lastensuojelussa työskentelevän henkilöstön riittämättömyys on monin paikoin johtanut henkilöstön väsymiseen ja vaihtuvuuteen. Henkilöstövoimavarojen määrä vaihtelee huomattavasti myös alueellisesti. Huostaanottoasiat ovat nykyisin usein varsin monimutkaisia oikeudellisia prosesseja, ja niiden valmistelussa tulee ottaa huomioon lapsen edun ohella hyvän hallinnon sekä perheen ja lapsen oikeusturvaan liittyvät

näkökohdat. Esityksessä on arvioitu, että mikäli lapselle ja perheelle pystyttäisiin antamaan varhaisempaa tukea avohuollossa, voitaisiin esimerkiksi yhden kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen vuosittaisen hoitomaksun hinnalla palkata 1—4 uutta lastensuojelun sosiaalityöntekijää (s. 100/II).

Esityksen vaikutusten arvioinnissa on todettu henkilöstön lisätarpeeksi avohuollossa 155, kunnallisissa laitoksissa 240 ja yksityisissä laitoksissa 200—300 työntekijää. Uudistus lisää myös henkilöstön koulutustarvetta. Uudistuksen kokonaiskustannuksiksi kunnille on arvioitu 18,8—20,2 miljoonaa euroa, josta valtionosuus on 6,3—6,7 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen vaikutuksia sosiaalityön voimavarojen tarpeeseen seurataan huolellisesti ja arvioidaan tarvittavat muutokset niin pian kuin uudistuksen käytännön toteutumisesta on riittävä kokemus (*Valiokunnan 1. lausumaehdotus*).

Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen velvoittavia säännöksiä on pidetty tulkinnanvaraisina eikä niitä ole käytännössä aina sovellettu tarkoitettulla tavalla. Lainsäädännön uudistustarvetta tältä osin on käsitelty Eduskunnan oikeusasiamiehen erilliskertomuksessa (K 1/2006 vp), josta muun muassa sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta antoi lausuntonsa (StVL 8/2006 vp). Kertomuksessa ja siitä annetuissa lausunnoissa todettuja epäkohtia on lakiehdotuksen 25 §:ssä pyritty korjaamaan täsmentämällä säännöksiä ja laajentamalla ilmoitusvelvollisten piiriä.

Ilmoitusvelvollisuus sosiaaliviranomaisille on ehdotuksen mukaan säännöksessä mainituilla tahoilla, jos nämä tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisia ovat esimerkiksi avioliittolaisia tarkoitetut perheasioiden sovittelijat. Valiokunta ehdottaa säännöksen ilmoitusvelvollisiin tahoihin lisättäväksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävät yksiköt.

Kuten lakivaliokunta esityksestä antamassaan lausunnossa toteaa, ei sosiaaliviranomaisille ole kuitenkaan ehdotettu velvollisuutta ilmoittaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai lapseen kohdistuneen väkivallan epäilystä poliisille. Tätä on perusteltu sillä, että velvoite saattaisi merkitä perusteettomien ilmoitusten tekemistä esimerkiksi vanhempien välisten riitaisuuksien vuoksi.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta kannattaa lakivaliokunnan ehdottamaa säännöstä, jonka mukaan lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus saattaa asia poliisin tutkittavaksi, jos epäilty rikos on vakava ja jos epäily lisäksi on perusteltu. Tällöin ilmoitusvelvollisuus ei syntyisi pelkän väitteen perusteella, ellei viranomaisella ole käytettävissään olevien tietojen perusteella syytä pitää rikosepäilyä perusteltuna. Valiokunta korostaa, että sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n perusteella sosiaalihuollon järjestäjällä on lainkohdassa säädetyissä tapauksissa oikeus oma-aloitteisesti ilmoittaa rikosepäilyistä poliisille.

Lapsen kuuleminen

Voimassa olevan lastensuojelulain mukaan 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava hallintolain 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevissa lastensuojeluasioissa. Hallintolain 34 §:n mukaisen kuulemisen yhteydessä lapselle on annettava mahdollisuus tutustua kaikkiin asiaan liittyviin asiakirjoihin. Säännöksen tulkinnassa on esityksen mukaan ollut ongelmia sen suhteen, missä asioissa 12 vuotta täyttäneitä lapsia olisi kuultava. Käytännössä heitä yleensä kuullaan hallintolain mukaisesti ainoastaan keskeisissä asioissa, kuten huostaanotto, sijaishuoltoon sijoittaminen, sijaishuoltopaikan muutos, huostassapidon lopettaminen sekä yhteydenpidon rajoittaminen.

Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmä ehdotti lapsen hallintolain 34 §:n mukaisen kuulemisen ikärajan nostamista 15 vuoteen lukuun ottamatta huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista sekä yhteydenpitoa sijaishuollon aikana, joissa olisi kuultava hallintolain mukaisesti jo 12 vuotta täyttänyttä lasta.

Tätä nuoremman lapsen mielipide olisi työryhmän mukaan aina selvitettävä. Lakiehdotuksen mukaan hallintolain mukainen kuuleminen koskisi 12 vuotta täyttäneitä lapsia huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista, sijaishuoltopaikan muuttamista, huostassapidon lopettamista sekä yhteydenpitoa koskevissa asioissa. Muissa asioissa hallintolain mukaisesti olisi kuultava 15 vuotta täyttänyttä lasta. Esityksen perustelujen mukaan säännös käytännössä vastaisi asiallisesti muutoin voimassa olevaa lakia, mutta hallintolain mukaisen kuulemisen tilanteet olisi lueteltu laissa.

Perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta kiinnittivät lausunnoissaan huomiota ikärajan nostamiseen. Perustuslakivaliokunta katsoi, että ehdotus 15 vuoden ikärajaan perustuvasta kuulemissääntelystä ei parhaalla mahdollisella tavalla toteuta lapsen oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Ikäraja on perustuslakivaliokunnan mielestä verraten korkea tällaisessa yhteydessä, jossa ikärajäsääntely sopii kaavamaisuudessaan kaiken kaikkiaan huonosti yhteen perustuslain ja lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen lähtökohtien kanssa.

Yleissopimuksen toimeenpanoa valvova lapsen oikeuksien komitea on lausunnon mukaan kehottanut Suomea ryhtymään lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin varmistukseen yleissopimuksen 12 artiklan täysimääräisen toteutumisen erityisesti niin, että lapsella on häntä koskevia päätöksiä tehtäessä oikeus esittää käsityksensä suoraan tuomioistuimelle. Perustuslakivaliokunta piti tärkeänä lakiehdotuksen lapsen kuulemista, puhevallan käyttöä ja muutoksenhakuoikeutta koskevien 15 vuoden ikärajojen muuttamista koskemaan jo 12 vuotta täyttänyttä lasta.

Lakivaliokunta katsoi, ettei esityksessä ole esitetty riittäviä perusteluja sille, miksi ikärajaa tulisi korottaa nykyisestä. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan käsityksiin ja ehdottaa mainittujen ikärajojen muuttamista 15 vuodesta 12 vuoteen. Valiokunta korostaa lisäksi velvollisuutta selvittää lapsen mielipiteet ja toivomukset kaikissa

lastensuojelutoimenpiteissä riippumatta lapsen iästä.

Hallintotuomioistuimessa voidaan ehdotetun 86 §:n mukaan lasta kuulla henkilökohtaisesti, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi. Edellytyksenä on lapsen suostumus ja se, ettei kuulemisesta saata aiheutua lapselle haittaa. Valiokunta ehdottaa myös tämän ikärajan alentamista 12 vuoteen. Kuuleminen voi tapahtua suullisessa käsittelyssä tai muulla tuomioistuimen harkitsemalla tavalla. Säännös jättää tuomioistuimen harkittavaksi sen, onko lapsen kuuleminen oikeuden istunnossa välttämätöntä asian ratkaisemisen kannalta. Valiokunta korostaa, että lapsen todellisen mielipiteen selvälle saamiseksi kuuleminen on järjestettävä lapsen kehitysaste huomioon ottaen tarkoituksenmukaisella tavalla esimerkiksi lapsen sijoituspaikassa.

Huostassapidon kesto

Nykyisen lastensuojelulain 20 § velvoittaa viranomaiset oma-aloitteisesti tarkistamaan huostaanoton edellytysten voimassa olon. Lakkaamisedellytysten tarkistaminen tapahtuu yleensä huoltosuunnitelmanneuvotteluiden yhteydessä. Perustelujen mukaan käytännössä on kuitenkin esiintynyt tilanteita, joissa ei aktiivisesti työskennellä lapsen kotiuttamiseksi eikä huostassapidon lopettamisen edellytyksiä tarkisteta pitkiin aikoihin, jopa vuosiin.

Lakiehdotuksen 47 §:n mukaan huostaanotto olisi edelleen voimassa toistaiseksi ja huostassapidon lopettamisen edellytykset säilyisivät asiallisesti vastaavina kuin nykyisin. Siten päätös huostassapidon lopettamisesta tulee tehdä, kun ehdotetun 40 §:n mukaista huostaanoton ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Huostassapitoa ei kuitenkaan saisi lopettaa, jos lopettaminen on selvästi vastoin lapsen etua. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä olisi velvollisuus tarkistaa huostassapidon edellytysten olemassa olo säännöllisesti pidettävien asiakassuunnitelmanneuvotteluiden yhteydessä tai muulloinkin, kun se osoittautuu tarpeelliseksi. Päätös huostassapidon lakkaamisesta on tarvittaessa tehtävä viranomaisaloitteisesti. Harkin-

nassa tulee ottaa huomioon sijaishuollon kesto-aika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan suhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiensa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

Perustuslakivaliokunta totesi, että perustuslain 10 §:n 1 momentin lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla suojaa jokaisen oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on ratkaisukäytännössään korostanut huostaanoton luonnetta väliaikaisena toimenpiteenä, joka on lopetettava niin pian kuin olosuhteet sen sallivat ja jonka aikana käytettävien erityistoimenpiteiden tulee olla sopu-soinnussa perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän perimmäisen päämäärän kanssa. Perustuslakivaliokunta totesi, että huostaanoton kestänyt pitkään voivat lapsen elämäntilanteen uusia muutoksia vastaan puhuvat seikat painavampina syrjäyttää hänen vanhempiensa odotuksen saada perhe jälleenyhdistettyä.

Esityksen perusteluissa todetaan, että vaikka huostassapidon aikana viranomaisien ratkaisujen tulee, huostaanoton väliaikaisesta luonteesta johtuen, edesauttaa perheen yhdistämistä ja lapsen palaamista kotiin, on päätöksenteossa löydettävä oikeudenmukainen tasapaino lapsen intressissä olevan huostassapidon ja toisaalta vanhempien intressissä olevan huostassapidon lopettamisen välillä (s. 174/I). Tällöin erityistä merkitystä on annettava lapsen edulle ja sen toteutumiselle. Huostassapidon jatkamiselle on säännöksessä asetettu korkeahko kynnys. Huostassapitoa voidaan jatkaa vain, jos toimenpiteen lopettaminen on "selvästi" lapsen edun vastaista.

Perustuslakivaliokunta ei pitänyt 47 §:n säännöksiä ihmisoikeustuomioistuimen käytännön valossa eikä esityksen perustelujen mukaisesti sovellettuna perustuslain kannalta ongelmallisina. Perustuslakivaliokunta piti kuitenkin puutteena, ettei perheen jälleenyhdistämisen päämäärää mainita 47 §:ssä tai muualla laissa oikeudellisena seikkana, joka tulee ottaa huomioon harkittaessa huostaanoton kestoa ja sen aikana toimeenpantavissa olevia rajoituksia.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti perheen jälleenyhdistämistavoitteen ottamista lain 4 ja 30 §:ään. Kuten esityksen perusteluissa todetaan, on turvallisten ja pysyvien ihmissuhteiden merkitys huostaanotetulle lapselle erityisen suuri, koska hänellä on usein jo sijaishuollon alkaessa taustallaan epävakaut ja epäsuotuisat ihmissuhteet ja kasvuolosuhteet. Mitä useampia muutostilanteita lapsi kohtaa, sitä huonommin hän yleensä pystyy selviytymään niistä. Huostassapidon lopettamista on siitä syystä valmisteltava vähintään yhtä huolellisesti kuin huostaanottoa. Valiokunta korostaa, että pitkään jatkuneen huostassapidon ja sijaishuoltosijoituksen päättymisen vaikutukset lapsen kehitykselle on arvioitava erityisen huolellisesti.

Päätöksenteko

Päätöksentekojärjestelmän keskeisin muutos-ehdotus hallituksen esityksessä on tahdonvastaisten huostaanottoasioiden siirtäminen hallinto-oikeuksissa ratkaistavaksi. Lakiehdotuksen 43 §:n 1 momentin mukaan huostaanotosta ja sijaishuollosta päättää 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu viranhaltija, jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi ei kumpikaan vastusta huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista. Muussa tapauksessa päätöksen tekee hallinto-oikeus 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan hakemuksesta. Nykyisin tahdonvastaisten huostaanottoasioiden ratkaisijana on kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin, jonka päätös alistetaan hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Sekä perustuslakivaliokunta että lakivaliokunta arvioivat päätöksentekojärjestelmän ehdotetun muutoksen puolesta ja sitä vastaan esitettyjä näkökohtia. Lakivaliokunta katsoi, että nykyiseen järjestelmään liittyy vakavia puutteita eikä se ainakaan kaikissa kunnissa takaa riittävällä tavalla lasten ja perheiden oikeusturvaa. Erityisenä ongelmana lakivaliokunta mainitsee sen, että päätöksentekoon huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeissa asioissa ovat voineet osaltaan vaikuttaa myös kunnan talouteen liittyvät seikat. Lakivaliokunta katsoi, että

esityksen tavoitteet voidaan turvata joko esityllä ratkaisulla tai siten, että päätöksenteko osoitetaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä asettamalle moniammatillisista asiantuntemusta edustavalle toimielimelle.

Ehdotetun sääntelyn haittapuolena on pidetty sen aiheuttamaa muutosta hallinto-oikeuksien toimintaan. Kuten lakivaliokunta toteaa, olisi hallinto-oikeuksien asema ja tehtävä ensiasteen päätöksentekijöinä ja siihen liittyvien väliaikais määräyksien antajana täysin toinen kuin hallinto-oikeuksien toimiessa alustus- ja muutoksenhakuviranomaisena. Lausunnon mukaan menettely monimutkaistuisi ja etäännyisi paikallistasosta. Lakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että päätöksenteko tapahtuisi nykyistä useammin myös maantieteellisesti etäällä asiakkaiden asuinpaikasta ja matkat tuomioistuimen suullisiin käsittelyihin voisivat muodostua pitkiksi.

Tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa korkein hallinto-oikeus jäisi ainoaksi muutoksenhakuasteeksi, kun taas viranhaltijan tekemästä huostaanottopäätöksestä olisi kaksiportainen muutoksenhakujärjestelmä. Lakivaliokunnan mielestä voidaan pitää perusteltuna, että tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa muutoksenhakujärjestelmän tulisi olla kaksiportainen. Tahdonvastaisia huostaanottoja oli noin 400 vuonna 2005. Ehdotetussa järjestelmässä ensimmäinen päätös tehdään oikeusturvavaatimukset nykyistä paremmin täyttävässä menettelyssä, minkä vuoksi oikeusministeriö on arvioinut valitusten tarpeen vähentyvän. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että lapsen ja huoltajan oikeusturvan kannalta muutoksenhaun yksiportaisuus ei ole huomattava puute, koska ainoaksi jäävä muutoksenhakuaste näissä tapauksissa on ylin hallintoasioita käsittelevä tuomioistuin.

Esityksen perustelujen mukaan valmistelussa oli esillä tuomioistuinmallin vaihtoehtoina kunnan toimielimen asiantuntemuksen kehittäminen tai päätöksenteon siirtäminen joko viranhaltijatasolle taikka kunnalliseen tai seudulliseen asiantuntijaryhmään. Hallintotuomioistuimet voisivat tässä mallissa toimia edelleen nykyisessä roolissaan alustus- ja muutoksenhakuasteena. Kunnallisessa tai seudullisessa asiantuntijaryh-

mässä voidaan taata riittävä asiantuntemus, mutta on esitetty epäilyjä mahdollisuuksista järjestää se alueellisenakaan kokoonpanoltaan riippumattomaksi. Maantieteellinen etäisyys seudulliseen päätöksentekuelimeen voi myös muodostua pitkäksi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että hallituksen esityksessä ehdotettu menettely takaa nykyistä paremmin oikeusturvan toteutumisen huostaanottoasioissa. Valiokunta katsoo kuitenkin, että moniammatillisen yhteistyön kehittäminen ja sosiaalityön asiantuntemuksen turvaaminen lastensuojelutyössä kokonaisuudessaan ja erityisesti lapsen huostaanotto- ja sijoitusasioissa on otettava ehdotettua paremmin huomioon.

Valiokunta ehdottaa, että kunnalla on velvollisuus joko yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa asettaa lakiehdotuksen 14 §:ssä tarkoitettu asiantuntijaryhmä. Osassa kunnista tällaisia asiantuntijaryhmiä on jo perustettu vapaaehtoisesti nykyisen lain perusteella. Lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi. Asiantuntijaryhmän kautta myös hallinto-oikeuksilla on mahdollisuus saada nykyistä kattavammin huostaanottopäätösten arvioinnissa välttämätöntä tietoa.

Päätöksentekojärjestelmän uudistaminen edellyttää huomattavia voimavaroilisäyksiä hallintotuomioistuimille. Kuten perustuslakivaliokunta lausunnossaan huomauttaa, voi muussa tapauksessa asioiden joutuisa ja samalla moniammatilliseen asiantuntemukseen perustuva sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset täyttävä käsittely vaarantua. Lakivaliokunta kiinnitti huomiota myös vireillä olevaan valtionhallinnon tuottavuusohjelmaan, joka uhkaa johtaa myös oikeuslaitoksen henkilöstön vähentämiseen. Lakivaliokunta on vakavasti huolissaan siitä, että lisääntyneet tehtävät jouduttaisiin hallinto-oikeuksissa hoitamaan riittämättömillä voimavaroilla. Suurin lisävoimavarojen tarve on Helsingin hallinto-oikeudella, joka käsittelee noin kolmanneksen kaikista huostaanottoasiois-

ta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että hallinto-oikeuksien näitä asioita käsittelemään erikoistuneiden jaostojen tuomarit ja esittelijät voivat saada riittävästi lisäkoulutusta lastensuojeluun liittyvän asiantuntemuksensa vahvistamiseksi. Valiokunta yhtyy lausuntovaliokuntien näkemyksiin hallintotuomioistuinten voimavarojen turvaamisen tärkeydestä ja ehdottaa voimavarojen turvaamisesta ja uudistuksen vaikutusten seurannasta myös tältä osin lausumaa (*Valiokunnan 2. ja 3. lausumaehdotus*).

Lapsen huolto

Huostassapidon aikana tapahtuvasta lapsen huollosta päättämisestä ehdotetaan säädettäväksi 46 §:ssä voimassa olevaa lakia vastaavasti. Palkkiota voitaisiin kuitenkin maksaa nykyisestä poiketen myös huollon siirron jälkeen. Perustelujen mukaan säännöstä on tarkoitus soveltaa tilanteissa, joissa lapsen huostaanotto voidaan lakkauttaa uskomalla lapsen huolto esimerkiksi sijaishuollosta vastanneelle perhehoitajalle. Selvitysten mukaan taloudelliset syyt ovat usein olleet esteenä huollon siirrolle, koska siirto on merkinnyt perhehoitajan palkkion menettämistä.

Huollon siirtämiselle asetetut tiukat edellytykset säilyvät lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa ennallaan. Siirrolle on lain 9 §:n mukaan oltava lapsen kannalta painavia syitä.

Lakivaliokunta korosti sitä periaatteellista lähtökohtaa, että tarkoituksena ei voi olla se, että huostaanottotapauksissa säännönmukaisesti menettelyksi muodostuu huostaan otetun lapsen huollon siirtäminen vanhemmilta perhehoitajalle. Lakivaliokunta puoltaa säännösten muuttamista ehdotuksen mukaisesti. Lakivaliokunta totesi, että yksittäistapauksessa huollon siirtäminen perhehoitajalle saattaa olla lapsen kannalta perustelluin ratkaisu. Säännökset turvaavat lakivaliokunnan mukaan osaltaan sen, että tällaisissa tilanteissa rahaan liittyvät kysymykset eivät estä huollon järjestämistä lapsen edun mukaisesti.

Perustuslakivaliokunta totesi, että säännösehdoituksesta voi syntyä mielikuva mahdollisuudesta siirtää lapsen huolto vanhemmilta muille

henkilöille palkkiota vastaan. Perustuslakivaliokunta totesi myös, että asiaa harkitessaan tuomioistuimen tulee ottaa asianmukaisesti huomioon myös perustuslaista ja Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvat vaatimukset perheelämän suojasta. Perustuslakivaliokunnan mukaan säännösehdoituksesta käytetystä ilmaisusta "sen jälkeen, kun lapsen huolto on uskottu" voi välittyä virheellinen käsitys huollon siirron tavanomaisuudesta. Perustuslakivaliokunta piti aiheellisena tarkistaa säännöksen sanamuotoa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että lastensuojelulain mukaisen huostaanoton on lähtökohtaisesti tarkoitus olla väliaikainen. Valiokunta yhtyy lausuntovaliokuntien esittämiin näkökohtiin huollon siirron arvioinnista lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa asetettujen edellytysten mukaisesti ja ehdottaa 46 §:n 1 momentin tarkistamista perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti. Valiokunta korostaa lisäksi, että huollon siirron yhteydessä on erityisesti arvioitava erillisen edunvalvojan asettamisen tarve.

Sijaishuolto

Perhehoidosta säädetään nykyisin sosiaalihuoltolaissa ja perhehoitajalaissa. Perhehoidon ja perhehoitajien määräämistä ja hoidettavien henkilöiden enimmäismääristä on säädetty sosiaalihuoltolaissa. Lastensuojelulaissa ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelulaitoksen paikkalukua, henkilöstön määrää ja koulutusta koskevista vaatimuksista. Laitoshuollossa lapsiryhmän enimmäiskoko olisi nykyisen kahdeksan sijasta seitsemän lasta asuinyksikköä kohden. Lastensuojelulain uudistuksessa korostetaan lapselle sopivan sijaishuoltopaikan valintaa, jotta sijaishuoltopaikka ei määräytyisi käytännössä pelkästään sen perusteella, mitä paikkoja kunnalla sattuu olemaan vapaana ja käytettävissä. Perhehoidon ja lastensuojelulaitosten valvontaa kehitetään lakiehdotuksen 76 §:n mukaisella tietojen luovuttamisella kuntien ja lääninhallitusten välillä sijaishuoltopaikan toiminnassa havaituista epäkohdista.

Käytännön ongelmia sijaishuollon järjestämisessä on ollut esimerkiksi sijoituskunnan jättäes-

sä toisesta kunnasta kotoisin olevan lapsen perusopetuksen järjestämättä. Joissakin tapauksissa tämä on voinut aiheutua kuntien välisen tiedonkulun puutteista. Kunnan sosiaalitoimessa ei aina ole ollut tietoa kunnassa asuvista lapsista, jotka toinen kunta on sijoittanut. Tiedonkulkua parantaa lakiehdotuksen 78 §:n mukainen kunnan velvollisuus ilmoittaa sijoitettavasta lapsesta sijoituskunnalle. Lisäksi toiseen kuntaan sijoitetun lapsen perusopetuksen kustannusvastuu siirtyy ehdotuksen mukaan valtionosuuden ylittävältä osalta lapsen sijoittaneelle kunnalle, jolloin oleskelukunta saa järjestämistään perusopetuksesta korvauksen lapsen kotikunnalta.

Sijaishuollossa suurimmat ongelmat liittyvät esityksen perustelujen mukaan lapsille sopivien sijaishuoltopaikkojen puutteeseen ja hoidon laadun takaamiseen. Pitkällä tähtäimellä tarkoituksena on esityksen mukaan ohjata sijaishuollon painopistettä laitoshuollosta perhehoitoon. Tällöin myös lasten sijoittamisessa tulisi ottaa huomioon lapsen hoidon tarve siten, että laitoshuoltoon sijoitettaisiin ainoastaan vaikeimmin hoidettavia lapsia. Lastensuojelulain mukaisen rajoitustoimivallan mahdollista laajentamista on esityksen mukaan tarkoituksenmukaista pohtia jatkossa perhehoitolainsäädännön ja yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain uudistamisen yhteydessä. Valiokunta pitää tärkeänä hallituksen esityksen perustelujen mukaan vireillä olevaa perhehoitolainsäädännön ja sosiaalihuollon valvontalainsäädännön uudistamista (*Valiokunnan 4. lausumaehdotus*).

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Lastensuojelulaki

1 luvun 4 §. Lastensuojelun keskeiset periaatteet. Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten 3 momenttiin lisättäväksi säännöksen perheen jälleenyhdistämistavoitteen huomioon ottamisesta lapsen edun mukaisella tavalla sijaishuoltoa toteutettaessa.

2 luvun 7 §. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen. Pykälän otsikkoa ehdotetaan laajennettavaksi mainitsemalla siinä lasten hyvinvoinnin seuraamisen lisäksi sen edistäminen.

2 luvun 9 §. Tuki koulunkäyntiin. Oppilaan oikeuksien turvaamiseksi valiokunta ehdottaa 1 momentin selkeyttämistä ja täydentämistä sivistysvaliokunnan ehdottamalla tavalla siten, että koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluihin olisi oikeus kaikilla oppilailla riippumatta siitä, mikä taho heidän koulutuksensa järjestää. Uudessa 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi opetuksen järjestäjälle kustannusvastuu 1 momentissa mainittujen palvelujen järjestämisestä.

2 luvun 10 §. Lapsen huomioon ottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella ehdotetaan 1 momenttia rajattavaksi siten, että säännöksessä mainittu selvitys- ja turvaamisvelvollisuus koskisi tilanteita, joissa sosiaali- ja terveystieteiden palvelu- ja saava aikuinen ei kykene täysipainoisesti huolehtimaan hoidossaan ja kasvatuksessaan olevasta lapsesta. Koska lakiehdotuksessa tarkoitetaan laitospaikoissa olosuhteissa olevilla vapausrajoituksillaan suorittavia, ehdotetaan säännöksen selkeyttämistä tämän mukaiseksi.

3 luvun 13 §. Lastensuojelutoimenpiteistä päättävä viranhaltija. Valiokunta ehdottaa säädettäväksi tarkemmin 1 momentissa mainittujen päätöksentekovaltaa käyttävien viranhaltijoiden kelpoisuusehdoista viittaamalla asianomaisiin säännöksiin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa.

Yhteydenpidon rajoittamisesta voidaan valiokunnan muutettavaksi ehdottaman 63 §:n 2 momentin mukaan päättää myös muissa kuin kiireelliseen sijoitukseen liittyvissä kiireellisissä tilanteissa. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tästä johtuvaa muutosta.

3 luvun 14 §. Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen. Valiokunta ehdottaa 2 momentin muuttamista siten, että kunnan tai useamman kunnan yhdessä on asetettava lastensuojelun asiantuntijaryhmä, johon kuuluu la-

kiehdotuksessa mainittuja sosiaali- ja terveydenhuollon, lapsen kasvun ja kehityksen sekä muita lastensuojelun asiantuntijoita. Asiantuntijaryhmän yhtenä tehtävänä on avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lastensuojeluasioiden valmistelun lisäksi asiantuntijaryhmän avulla voidaan myös tukea hallinto-oikeuksien päätöksentekoa tahdonvastaisten huostaanottoasioiden käsittelyssä.

4 luvun 20 §. Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen. Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausuntojen mukaisesti 2 momentin muuttamista siten, että oikeus tulla kuulluksi on jo 12 vuotta täyttäneellä lapsella. Valiokunta ehdottaa 3 momentin täsmenmistä perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti vastaamaan hallintolain 34 §:n 5 kohdan muotoilua.

4 luvun 21 §. Lapsen puhevallan käyttö. Valiokunta ehdottaa 1 momentin muuttamista siten, että oikeus tulla kuulluksi on jo 12 vuotta täyttäneellä lapsella. Lakiehdotuksen 2 ja 3 momentti käyvät muutoksen johdosta tarpeettomiksi, ja ne ehdotetaan poistettavaksi.

4 luvun 22 §. Edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi. Jotta lapselle haettaisiin edunvalvojaa kaikissa tapauksissa, joissa säännöksessä mainitut edellytykset täyttyvät, ehdotetaan 1 momentin muuttamista määräämiseen velvoittavaksi.

5 luvun 25 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että ilmoitusvelvollisuus on myös koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavilla yksiköillä riippumatta siitä, toimivatko ne säännöksessä mainituilla hallinnonaloilla.

Pykälään ehdotetaan uutta 6 momenttia, jossa säädetään lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti lastensuojeluviranomaisten velvollisuudesta ilmoittaa poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu seksuaalirikos taikka henkeen tai

terveyteen kohdistuva rikos. Momentissa viitattaisiin myös sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin, jossa säädetään viranomaisten oikeudesta antaa oma-aloitteisesti tietoja poliisille myös vähäisemmistä rikoksista, jos sen arvioidaan olevan välttämätöntä lapsen edun tai erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi.

5 luvun 28 §. Tuomioistuimen lupa lapsen tutkimiseen. Valiokunta ehdottaa 2 momentin muuttamista siten, että hallinto-oikeudella on velvollisuus kuulla lapsen huoltajan lisäksi 12 vuotta täyttänyttä lasta. Lisäksi ehdotetaan saman momentin viimeisen virkkeen sanonnallista tarkistamista.

6 luvun 30 §. Asiakassuunnitelma. Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten 3 momentissa mainittavaksi perheen jälleenyhdistämistavoitteen huomioon ottamisen myös asiakassuunnitelmassa.

6 luvun 31 §. Asiakkaan asiassa pidettävä neuvottelu. Neuvottelujen järjestämistä koskeva säännös ehdotetaan muutettavaksi velvoittavaksi.

7 luvun 36 §. Muut lastensuojelun avohuollon toimenpiteet. Perustuslakivaliokunta katsoi joissakin ehdotetuissa säännöksissä käytettyjen ilmausten takia asiakassuunnitelman saavan oikeudellisesti velvoittavia ja jopa lain säännöksiä syrjäyttäviä piirteitä. Säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että suunnitelman luonne yhtenä päätöksenteossa huomioon otettavana seikkana käy paremmin ilmi.

7 luvun 37 §. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi edellä 36 §:n kohdalla todetuista syistä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan selvytyden vuoksi muutettavaksi siten, että lapsen sijoittaminen avohuollon tukitoimena edellyttää myös huoltajan suostumusta. Momenttia ehdotetaan lisäksi täsmennettäväksi siten, että siitä käy ilmi mahdollisuus sijoittaa myös alle 12-vuotias lapsi yksin säännöksessä mainituilla edellytyksillä.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi toistuvien avohuollon sijoitusten estämiseksi.

8 luvun 38 §. *Lapsen kiireellinen sijoitus.* Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten 3 momentin sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi hallintolain 34 §:n sanontoja ja rakennetta vastaavaksi.

9 luvun 40 §. *Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen.* Valiokunta ehdottaa 2 momentin muuttamista perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella siten, että siitä käy ilmi huostaanoton viimesijaisuus lapsen suojelemiseksi välttämättömänä toimenpiteenä.

9 luvun 43 §. *Päätöksenteko huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että hallinto-oikeus tekisi päätöksen huostaanotosta myös silloin, kun asiaan osallista ei ole kuultu muusta kuin 42 §:n 3 momentissa mainitusta syystä. Lisäksi valiokunta ehdottaa säännöksen kielellistä korjaamista.

9 luvun 45 §. *Huostaanotetun lapsen huolto.* Pykälän 2 momentissa tarkoitettu päätöksenteko koskee yhteydenpidon rajoittamista, minkä vuoksi momentin sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi.

9 luvun 46 §. *Lapsen huollosta päättäminen huostassapidon aikana.* Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten 2 momentti ehdotetaan muotoiltavaksi uudelleen, jotta säännöksestä ei syntyisi virheellistä käsitystä huollon siirron tavanomaisuudesta. Lisäksi valiokunta ehdottaa 2 momenttia täydennettäväksi siten, että huollon siirtoa koskevan hakemuksen tai tuomioistuimelle annettavan selvityksen yhteydessä sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioisi myös erillisen edunvalvojan määräämistarpeen. Erillisen edunvalvojan määrääminen voi usein olla tarkoituksenmukaista erityisesti taloudellisten asioiden hoitoa varten.

9 luvun 47 §. *Huostassapidon kesto ja lakkaaminen.* Valiokunta ehdottaa lapsen pysyvien ihmissuhteiden korostamiseksi 1 momentin täydentämistä siten, ettei huostassapitoa saa lopettaa, vaikka edellytykset huostaanotolle olisivat lakanneet, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitettulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua. Pykälän 3 momentin sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi.

11 luvun 63 §. *Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että se mahdollistaa päivystävän sosiaalityöntekijän päätöksen yhteydenpidon rajoittamisesta kiireellisiin sijoituksiin liittyvien tilanteiden lisäksi muissa kiireellisissä tilanteissa.

12 luvun 76 §. *Jälkihuollon sisältö.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi edellä 36 §:n kohdalla kerrotuista syistä.

14 luvun 85 §. *Yhden hallinto-oikeustuomarin päätös- ja toimivalta.* Valiokunta ehdottaa 1 momentin täsmenmistä siten, että hallinto-oikeuden yksijäseninen kokoonpano muodostuisi aina hallinto-oikeuden lainoppineesta jäsenestä. Valiokunta ehdottaa 2 ja 3 momentin muuttamista lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti siten, että lastensuojeluun erityisesti perehtynyt asiantuntijajäsen voi tarvittaessa osallistua päätöksentekoon pykälässä mainituissa asioissa.

Mikäli edellä mainitut eivät olisi yksimielisiä asian ratkaisusta, hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus määräytyisi uudessa 4 momentissa viitattun hallinto-oikeuslain mukaisesti.

14 luvun 86 §. *Lapsen kuuleminen hallintotuomioistuimessa.* Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin tarkistamista siten, että mahdollisuus kuulla lasta henkilökohtaisesti hallintotuomioistuimessa koskee 12 vuotta täyttäneitä lasta. Kuuleminen edellyttäisi lapsen pyyntöä tai suostumusta. Alle 12 vuotiaan lapsen kuuleminen olisi kuitenkin mahdollista vain, jos kuuleminen on välttämätöntä eikä siitä arvioida aiheutuvan lapselle merkittävää haittaa.

Tuomioistuimella tulee olla mahdollisuus lapsen edun niin vaatiessa olla antamatta lapsen kuulemisen yhteydessä tietoonsa saamiaan seikkoja esimerkiksi asianosaisasemassa olevalle huoltajalle. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asianosaisen tiedonsaantioikeutta voitaisiin rajoittaa lapsen suojaamiseksi tai hänen muun erittäin tärkeän etunsa turvaamiseksi.

15 luvun 89 §. Muutoksenhakuoikeus. Valiokunta ehdottaa 2 ja 3 momentin ikärajojen alentamista 12 vuoteen ja 2 momentin teknistä tarkistamista.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaista tarkistusta.

15 luvun 90 §. Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen. Valiokunta ehdottaa 1 momentin viittaus säännöksen teknistä tarkistamista ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetuista syistä 2 ja 3 momentin selkeyttämistä.

15 luvun 91 §. Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpano. Pykälän 2 momentin viittaussäännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi.

15 luvun 92 §. Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena sosiaaliviranomaisten ja hallinto-oikeuksien ratkaisukäytännön ohjaamiseksi ja oikeusturvan toteuttamiseksi oikeutta valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen myös 38 ja 39 §:ssä tarkoitettu kiireellisestä sijoituksesta. Tätä tarkoittava säännös ehdotetaan lisättäväksi 1 momenttiin. Lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että valituslupaa edellytettäisiin edelleen asioissa, joissa on kyse kuntien välisistä korvausriidoista, joissa ei ole kysymys yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevasta asiasta. Lisäksi 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana viittaus 62 §:n 3 momenttiin.

2. Laki kansanterveyslain muuttamisesta

24 §. Valiokunta ehdottaa 2 momentin täydentämistä viittauksella kansanterveyslain 22 §:n 2 momenttiin, jossa säädetään kuntien välisen korvauksen määräytymisestä. Korvaus on säännöksen mukaan enintään palvelun tuottamisesta aiheutuneen kustannuksen suuruinen.

6. Laki hallinto-oikeuslain 7 ja 12 b §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

7 §. Asiantuntijajäsenet. Valiokunta ehdottaa 1 momentin 1 kohtaa muutettavaksi lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti siten, että asiantuntijajäsen osallistuisi päätöksentekoon lähtökohtaisesti kaikissa lastensuojelulaissa tarkoitetuissa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevissa asioissa.

12 b §. Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä Valiokunta ehdottaa 2 momentin säännöksen täydentämistä viittauksella lastensuojelulain 85 §:ään.

Aloitteet

Valiokunta on hyväksynyt lastensuojelulain 25 §:n valiokunnan mietinnön mukaisesti muutettuna. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoitteet LA 85/2003 vp ja LA 13/2005 vp on hylättävä.

Valiokunta on hyväksynyt 32 §:n hallituksen esityksen mukaisesti. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 86/2003 vp on hylättävä.

Valiokunta on hyväksynyt päätöksentekojärjestelmän huostanotoissa valiokunnan mietinnön mukaisesti. Valiokunnan kannasta seuraa, että toimenpidealoite TPA 82/2004 vp on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että 3.—5. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uusi 6. lakiehdotus (Valiokunnan uusi lakiehdotus),

että lakialoitteet LA 85/2003 vp, LA 86/2003 vp ja LA 13/2005 vp hylätään,

että toimenpidealoite TPA 82/2004 vp hylätään ja

että hyväksytään neljä lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset**1.****Lastensuojelulaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku**Yleiset säännökset**

1—3 §
(Kuten HE)

4 §

Lastensuojelun keskeiset periaatteet

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. *Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.*

5 ja 6 §
(Kuten HE)

2 luku**Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen**

7 §

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen

(Kuten HE)

8 §

(Kuten HE)

9 §

Tuki koulunkäyntiin

Kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edis-

tää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä.

Perusopetuslain 7 ja 8 §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestäjä vastaa edellä 1 momentissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä oppilailleen. (Uusi)

10 §

Lapsen huomioon ottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa

Kun aikuiselle annetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, erityisesti päihdehuolto- ja mielenterveyspalveluja, ja kun aikuisen kyvyn täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan tällöin heikentyneen, tai kun aikuinen on suorittamassa vapausrangaistustaan, on selvitettävä ja turvattava myös hänen hoidossaan ja kasvatuksessaan olevan lapsen hoidon ja tuen tarve.

(2 mom. kuten HE)

3 luku

Lastensuojelun järjestäminen

11 ja 12 §
(Kuten HE)

13 §

Lastensuojelutoimenpiteistä päättävä viranhaltija

Tämän lain 43 §:n 1 momentin mukaista huostaanottoa sekä sijaishuoltoa, 47 §:n mukaisista huostassapidon lopettamista sekä 72 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisen huolenpidon aloittamista ja jatkamista koskevissa asioissa päätöksentekovaltaa käyttää kunnan johtosäännön mukaan määräytyvä sosiaalihuollon johtava viranhaltija, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksesta annetun lain 10 §:n 1 momentin mukainen kelpoisuus. Johtava viranhaltija voi määrätä

päätöksentekovaltaa käyttämään myös muun viranhaltijan, jolla on mainitun lain 10 §:n 1 tai 2 momentin taikka 3 §:n mukainen kelpoisuus. Tämän tulee olla muu kuin jäljempänä 3 momentissa tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija päättää myös 28 §:ssä tarkoitetun lapsen tutkimusta ja 43 §:n 2 momentissa tarkoitetun huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa koskevan hakemuksen tekemisestä.

Lain 38 ja 39 §:n mukaista päätöksentekovaltaa kiireellistä sijoitusta ja (poist.) 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista kiireellisissä tilanteissa koskevissa asioissa käyttää sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukaisen sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden omaava viranhaltija.

(3 mom. kuten HE)

14 §

Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen

(1 mom. kuten HE)

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä. Lastensuojelun asiantuntijaryhmä (poist.) avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi.

15—19 §
(Kuten HE)

4 luku

Lapsen osallisuus

20 §

Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen

(1 mom. kuten HE)

Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa (*poist.*).

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.

(4 mom. kuten HE)

21 §

Lapsen puhevallan käyttö

Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

(2 ja 3 mom. *poist.*)

22 §

Edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi

Lapselle *tulee* lastensuojeluasiassa määrätä edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos

(1 ja 2 kohta kuten HE)

(2 ja 3 mom. kuten HE)

23 ja 24 §
(Kuten HE)

5 luku

Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen

25 §

Ilmoitusvelvollisuus

Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanotto toimintaa tai hätäkeskustoimintaa *taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa* harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

(2—5 mom. kuten HE)

Sen lisäksi, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 18 §:n 3 momentissa säädetään oikeudesta antaa oma-aloitteisesti tietoja poliisille, lastensuojeluviranomaisen on salassapittoa koskevien säännösten estämättä ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain (39/1889) 20 tai 21 luvussa rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. (Uusi)

26 ja 27 §
(Kuten HE)

28 §

Tuomioistuimen lupa lapsen tutkimiseen

(1 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa annetaan määräajaksi. Ennen luvan antamista hallin-

to-oikeuden on kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttänyttä lasta. Erityisen painavasta syystä lupa voidaan antaa, vaikka *kuulemista* ei ole voitu suorittaa.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

6 luku

Menettelysäännöksiä

29 §
(Kuten HE)

30 §

Asiakassuunnitelma

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Huostaanotettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. *Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveys-huollon kanssa.*

(4 ja 5 mom. kuten HE)

31 §

Asiakkaan asiassa pidettävä neuvottelu

Lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi *tulee* järjestää neuvotteluja, joihin voivat lastensuojelun työntekijän arvion perusteella tarvittaessa osallistua lapsi, vanhemmat ja huoltajat, muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat tai lapsen huolenpi-

toon keskeisesti osallistuvat henkilöt, muut lapselle tai perheelle läheiset henkilöt sekä viranomais- ja muut yhteistyötahot.

(2 mom. kuten HE)

32 ja 33 §
(Kuten HE)

7 luku

Avohuolto

34 ja 35 §
(Kuten HE)

36 §

Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 ja 2 momentissa mainittujen sosiaalipalveluiden kuten lasten päivähoidon ja kotipalvelun sekä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen lisäksi järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin *perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen* lastensuojelun avohuollon tukitoimina

(1—9 kohta kuten HE)

37 §

Sijoitus avohuollon tukitoimena

Lapselle voidaan järjestää *asiakassuunnitelmassa tarkoitetuilla tavalla* avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa.

Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. *Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen*

(1—3 kohta kuten HE)

Lasta ei voida kuitenkaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, jos 40 §:n mukaiset huostaanoton edellytykset täyttyvät. *Lasta ei saa sijoittaa toistuvasti avohuollon tukitoimena, ellei lapsen etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta.*

(4 ja 5 mom. kuten HE)

8 luku

Lapsen kiireellinen sijoitus

38 §

Lapsen kiireellinen sijoitus

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Ennen päätöstä kiireellisestä sijoituksesta on selvitettävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, *jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle.*

(4 mom. kuten HE)

39 §

(Kuten HE)

9 luku

Huostaanotto

40 §

Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen

(1 mom. kuten HE)

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos:

1) 7 luvussa tarkoitetut toimet eivät olisi *lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia* tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja

(2 kohta kuten HE)

41 ja 42 §
(Kuten HE)

43 §

Päätöksenteko huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta

(1 mom. kuten HE)

Jos *lapsen huoltaja tai* 12 vuotta täyttänyt lapsi (*poist.*) vastustaa huostaanottoa *tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista taikka jos kuuleminen on jätetty suorittamatta muusta kuin* 42 §:n 3 momentissa mainitusta syystä, asian ratkaisee hallinto-oikeus 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan hakemuksesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

44 §
(Kuten HE)

45 §

Huostaanotetun lapsen huolto

(1 mom. kuten HE)

Edellä 13 §:n 3 momentissa tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai saman pykälän 2 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä taikka laitoksen johtaja päättää huostaanotetun lapsen ja tämän vanhempien sekä muiden lapselle läheisten henkilöiden *välisen yhteydenpidon rajoittamisesta* siten kuin 62 ja 63 §:ssä säädetään.

(3 mom. kuten HE)

46 §

Lapsen huollosta päättäminen huostassapidon aikana

(1 mom. kuten HE)

Jos *lapsen huolto on lapsen huollosta ja ta-paamisoikeudesta annetun lain nojalla uskottu vanhempien sijasta perhehoitajalain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneille henkilöille, voi sosiaalihuollosta vastaava toimielin edel-*

leen maksaa näille lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvaa korvausta sekä tarvittaessa palkkiota ja tukea lapsen hoitoa ja kasvatusta muutoinkin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee, ennen kuin se tekee hakemuksen tai antaa tuomioistuimelle selvityksen lapsen huollon siirtämisestä toimeksiantosopimuksen tekneille henkilöille, sopia heidän kanssaan tässä momentissa tarkoitetuista tukitoimista sekä palkkiosta ja korvauksesta. *Samalla tulee arvioida, onko lapselle tarpeen määrätä erillinen edunvalvoja.*

47 §

Huostassapidon kesto ja lakkaaminen

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun 40 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. *Huostaanoton edellytysten lakkaamisesta huolimatta huostassapitoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua.*

(2 mom. kuten HE)

Harkittaessa lapsen etua huostassapidon lopettamisesta koskevassa asiassa on otettava 4 §:n 2 momentissa mainitun lisäksi huomioon sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

(4 mom. kuten HE)

48 §

(Kuten HE)

10 Luku

Sijaishuolto*Sijaishuoltoa koskevat yleiset säännökset*

49—52 §
(Kuten HE)

Lapsen asema sijaishuollossa

53—55 §
(Kuten HE)

Perhehoito

56 §
(Kuten HE)

Laitoshuolto

57—60 §
(Kuten HE)

11 luku

Rajoitukset sijaishuollossa

61 ja 62 §
(Kuten HE)

63 §

Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

(1 mom. kuten HE)

Yhteydenpidon rajoittamisesta tekee päätöksen 13 §:n 3 momentissa tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai lapsen kiireelliseen sijoitukseen liittyvissä tapauksissa ja tarvittaessa muissa kiireellisissä tilanteissa 13 §:n 2 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä. Lyhytaikaisesta, enintään 30 vuorokautta kestävästä 62 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua rajoittamisesta voi kuitenkin päättää myös lastensuojelulaitoksen johtaja. Jos rajoittamista on tarpeen jatkaa tai se on alun perin tarpeen määrätä 30 vuorokautta pidemmäksi, päättää asiasta

lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Yhteydenpidon rajoitus on poistettava heti, kun se ei enää ole 62 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tarpeellinen.

64—74 §
(Kuten HE)

12 Luku

Jälkihuolto

75 §
(Kuten HE)

76 §

Jälkihuollon sisältö

Kunnan on järjestettävä jälkihuolto lapsen tai nuoren tuen tarpeisiin *perustuva* 30 §:n 4 momentin mukainen *asiakassuunnitelma huomioon ottaen* tukemalla lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on siten kuten tämän lain avohuollon tukitoimia koskevassa 7 luvussa, perhehoitajien tukemista huollon siirron jälkeen koskevassa 46 §:n 2 momentissa, ihmissuhteita ja yhteydenpitoa koskevassa 54 §:ssä sekä tässä luvussa säädetään.

(2 mom. kuten HE)

77 §
(Kuten HE)

13 luku

Valvonta

78 —81 §
(Kuten HE)

14 luku

Asian käsittely hallintotuomioistuimessa

82—84 §
(Kuten HE)

85 §

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus

Yksi hallinto-oikeuden *lainoppinut jäsen* voi tehdä hallinto-oikeuden päätöksen
(1—3 kohta kuten HE)

Hallinto-oikeus voi 1 momentissa mainitussa asiassa tehdä päätöksen myös kokoonpanossa, johon kuuluvat hallinto-oikeuden lainoppinut jäsen ja asiantuntijajäsen, jos he ovat ratkaisusta yksimieliset. (Uusi)

Lisäksi 1 tai 2 momentissa säädetty ratkaisukokoonpano voi järjestää 84 §:n 1 momentissa tarkoitetun valmistelevan suullisen käsittelyn.

Muutoin hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta säädetään hallinto-oikeuslaissa (430/1999). (Uusi)

86 §

Lapsen kuuleminen hallintotuomioistuimessa

(Poist.) Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jos *lapsi sitä pyytää tai siihen suostuu. Alle 12-vuotiasta lasta voidaan kuitenkin kuulla henkilökohtaisesti vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi ja siitä ei arvioida aiheutuvan lapselle merkittävää haittaa.*

Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti myös siten, että ainoastaan yksi tai useampi tuomioistuimen jäsen ja lapsi ovat läsnä, jos tuomioistuin harkitsee tämän soveliaaksi ja menettely on tarpeen lapsen suojaamiseksi tai hänen itsenäisen mielipiteensä varmistamiseksi. Asianosaisille ja hakemuksen tai päätöksen tehneelle viranomaiselle on varattava tilaisuus tutustua kuulemisen sisällöstä laadittuun tai tallennettuun oikeudenkäyntiaineistoon ja lausua mielipiteensä sen sisällöstä. *Asianosaisten oikeutta*

tietojen saamiseen voidaan rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen on tarpeen lapsen suojaamiseksi tai hänen muun erittäin tärkeän etunsa turvaamiseksi.

(3 mom. kuten HE)

87 ja 88 §
(Kuten HE)

15 luku

Muutoksenhaku

89 §

Muutoksenhakuoikeus

(1 mom. kuten HE)

Muutosta 37 §:ssä tarkoitettua sijoitusta avoimuuden tukitoimena koskevassa asiassa saa hakea erikseen 12 vuotta täyttänyt lapsi ja lapsen huoltaja.

Muutosta (*poist.*) 63 §:ssä tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista koskevassa asiassa saa hakea erikseen 12 vuotta täyttänyt lapsi sekä lapsen vanhempi ja huoltaja sekä muu henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu.

Muutosta 65 §:ssä, 67 §:n 4 momentissa, 69, 70 ja 72 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä koskevassa asiassa saa hakea erikseen 12 vuotta täyttänyt lapsi ja lapsen huoltaja.

(5 mom. kuten HE)

90 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen alaisen viranhaltijan antamaan päätökseen 38 ja 39 §:ssä tarkoitettua kiireellistä sijoitusta, 43 §:n 1 momentissa tarkoitettua huostaanottoa sekä sijaishuoltoa, 47 §:ssä tarkoitettua huostasapidon lakkaamista, (*poist.*) 63 §:ssä tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista sekä 65 §:ssä, 67 §:n 4 momentissa, 69, 70 ja 72 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä koskevassa asiassa saa hakea valittamalla muutosta suoraan hallin-

to-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Muun henkilön kuin sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen alaisen viranhaltijan päätökseen 11 luvussa tarkoitetuissa rajoituksissa ja rajoitustoimenpiteitä koskevissa asioissa haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. (*Poist.*)

(*Poist.*) Ellei tässä laissa (*poist.*) toisin säädetä, sovelletaan muutoksenhakuun muutoin mitä sosiaalihuoltolain 7 luvussa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

91 §

Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpano

(1 mom. kuten HE)

Lapselle suoritettavaa tutkimusta koskevan luvan täytäntöönpanosta säädetään 28 §:n 3 momentissa.

(3 mom. kuten HE)

92 §

Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Tämän lain 38 ja 39 §:ssä tarkoitettua kiireellistä sijoitusta, 43 §:ssä tarkoitettua lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa, 47 §:ssä tarkoitettua huostasapidon lakkaamista, (*poist.*) 63 §:ssä tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista, 28 §:ssä tarkoitettua lupaa lapsen tutkimiseen, 35 §:ssä tarkoitettua toimeentulon ja asumisen turvaamista, 75 ja 76 §:ssä tarkoitettua jälkihuoltoa sekä 81 §:n 5 momentissa tarkoitettua kieltoa ja 16 §:ssä tarkoitettua kuntien välistä järjestämis- ja kustannusvastausta koskevasta hallinto-oikeuden päätöksestä saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Tämän lain 16 §:ssä tarkoitettua kuntien välistä järjestämis- ja kustannusvastausta koskevasta hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

teen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää asiasa valitusluvan.

(2—5 mom. kuten HE)

16 Luku

Erityiset säännökset

93 §
(Kuten HE)

17 Luku

Voimaantulosäännökset

94 ja 95 §
(Kuten HE)

2.

Laki

kansanterveyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 28 päivänä tammikuuta 1972 annettuun kansanterveyslakiin (66/1972) uusi 14 b §, sekä 24 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 293/2006, uusi 2 momentti seuraavasti:

14 b §
(Kuten HE)

laskettaessa noudatetaan, mitä kansanterveyslain 22 §:n 2 momentissa säädetään.

24 §

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Milloin sijoituskunta on järjestänyt 14 b §:ssä tarkoitettuja palveluja, on sijoittajakunnan suoritettava sijoituskunnalle aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus. *Korvauksen määrä*

Valiokunnan uusi lakiehdotus

6.

Laki**hallinto-oikeuslain 7 ja 12 b §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeuslain (430/1999) 7 §:n 1 momentin 1 kohta ja 12 b §:n 2 momentti,
 sellaisena kuin ne ovat, 7 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 699/2005 ja 12 b §:n 2 momentti laissa 675/2006, seuraavasti:

7 §

Asiantuntijajäsenet

Hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu asiantuntijajäsen:

1) lastensuojelulaissa () tarkoitetussa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevassa asiassa;

12 b §

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta yhden tuomarin kokoonpanossa säädetään ulkomaalaislain 193 §:n 2 momentissa, oikeusapulaain (257/2002) 27 §:n 2 momentissa, vankeuslain (767/2005) 20 luvun 14 §:n 1 momentissa ja lastensuojelulain 85 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii määrärahalisäyksistä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksiin niin, että uuden lainsäädännön vaatimat lisäresurssit kuntien sosiaalityöhön turvataan. Selvitys lisäresurssien turvaamisesta ja lain 14 §:ssä tarkoitettujen asiantuntijaryhmien toiminnasta on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle vuoden kuluttua lain voimaantulosta.
2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin hallinto-oikeuksien resurssien turvaamiseksi siten, että lastensuojelulain mukaisten asioiden joutuisa käsittely hallinto-oikeuksissa varmistetaan. Selvitys siitä, miten uudistuksen edellyttämät virka- ja toimitilajärjestelyt on tehty, on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ennen lain voimaantuloa.

3. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa miten lasten huostaanottoa koskeva uusi päätöksentekomenettely käytännössä toteutuu ja mitä vaikutuksia sillä on asioiden käsittelyaikoihin ja ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin, jos asiat hallinto-oikeuksissa ruuhkautuvat. Seuran perusteella on sosiaali- ja terveys-*
4. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin perhehoitoa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.*
- valiokunnalle annettava selvitys päätöksentekomenettelyn uudistamisen vaikutuksista vuoden kuluttua lain voimaantulosta.*

Helsingissä 6 päivänä helmikuuta 2007

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Juha Rehula /kesk
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Paula Risikko /kok
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Arto Seppälä /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Osmo Soininvaara /vihr
	Pehr Löf /r	Tapani Tölli /kesk
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Raija Vahasalo /kok
	Aila Paloniemi /kesk	Erkki Virtanen /vas
	Leena Rauhala /kd	vjäs. Terhi Peltokorpi /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

VASTALAUSE 1

Perustelut*Päätöksenteko tahdonvastaisissa huostaanotoissa*

Hallituksen esityksen yksi keskeisimmistä uudistuksista koskee lapsen huostaanottoa ja siihen liittyvää päätöksentekojärjestelmää. Esityksessä ehdotetaan, että lapsen tai hänen huoltajansa vastustaessa huostaanottoa, asian ratkaisee ensiasteena hallinto-oikeus. Tällöin korkein hallinto-oikeus jäisi näissä asioissa järjestelmässä ensimmäiseksi ja ainoaksi muutoksenhakuasteeksi, vaikka hallintolainkäytössä tavoitteena on kaksiasteinen muutoksenhakujärjestelmä. Uudistus vähentäisi muutoksenhakumahdollisuuksia tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa, joissa muutoksenhakujärjestelmän nimenomaan tulisi olla kaksiportainen. Lastensuojelu on keskeinen osa sosiaalihuoltoa ja kuuluu perinteisesti kuntien hoidettavaksi ja vastuualueeseen. Hallinto-oikeus ottaisi uudessa järjestelmässä ensiasteen päätöksentekijänä kantaa asiakassuunnitelmiin, läheisverkostoon, sijaishuoltopaikkaan, yhteydenpitokysymyksiin ja muihin vastaaviin asioihin, jotka siis perinteisesti ovat kuuluneet ensiasteen hallintoviranomaisille ja sosiaalihallintoon.

Esitys heijastaa epäluottamusta kuntatason päätöksentekoon ja sosiaalityöhön. Huostaanotossa on kysymys raskaasta, vaativasta ja monipuolista harkintaa edellyttävästä päätöksenteosta. Hallinto-oikeuksien asema ensiasteen päätöksentekijänä ja siihen liittyvien monien väliaikaismääräysten antajana olisi täysin toinen kuin mitä se nykyisin on hallinto-oikeuden toimiessa alistus- tai valitusviranomaisena. Menettely monimutkaistuisi ja päätöksenteko etääntyisi liiaksi paikallistasosta. Suulliset käsittelyt tulisivat hallinto-oikeuksissa lisääntymään, ja käsittelyajat pidentyisivät. Nykyiset henkilö- ja tilaresurssit eivät hallinto-oikeuksissa riittäisi. Tuomioistuimen lainkäyttöviranomaisena ei

kuulu toimia varsinaisen lastensuojelutyön toteuttajana. Lapsen etu on pääasia, eikä lapsen etua pidä juridisoida. Voidaan esimerkiksi kysyä, millä keinoin hallinto-oikeus ensiasteen ratkaisijana kykenisi selvittämään ja hakemaan soveliaista uutta sijaishuoltopaikkaa, jos ajateltu sijaishuoltopaikka näyttäisi soveltumattomalta. Ratkaisun ollessa ensiasteessa lastensuojelun hallintoviranomaisilla mahdollisuudet ja keinot tähän ovat kokonaan toisenlaiset. Lastensuojeluviranomaisella on paremmat mahdollisuudet pysytellä lapsen tilanteen tasalla. Esitys lisäisi myös korkeimman hallinto-oikeuden asiamääriä, koska se joutuisi ensimmäisenä muutoksenhakuasteena ratkaisemaan sille tehdyt valitukset.

Esityksessä edellytetään moniammatillisen asiantuntemuksen turvaamista sosiaalityöntekijän käyttöön ja hänen päätöksentekonsa tueksi (14 §). Kun moniammatillisen asiantuntemuksen tarve on joka tapauksessa ilmeinen, tulisi se taata myös varsinaisessa päätöksentekomenettelyssä. Ensiasteen päätöksenteon tahdonvastaisissa huostaanottotapauksissa olisi perustelluinta kuulua kunnalliselle tai seutukunnalliselle, monijäseniselle ja riippumattomalle asiantuntijoista koostuvalle toimielimelle, jolloin päätöksestä olisi nykyiseen tapaan alistus- tai muutoksenhaku hallinto-oikeuteen. Tämä olisi lapsen ja vanhempien oikeusturvan kannalta perusteltu ratkaisu, koska muutoksenhaku säilyisi kaksiportaisena ja päätöksenteko tapahtuisi paikallistasolla, jolloin voitaisiin turvata nopeus, joustavuus ja paikallinen asiantuntemus. Myös lastensuojelun asiantuntemus päätöksenteossa toteutuisi tällöin parhaiten. Päätöksenteossa tarvittava tietämys esimerkiksi avohuollon tukitoimista sekä muista sosiaali- ja terveystalveista olisi vaivattomasti saatavilla. Avohoidon tukitoimet, rahat ja huostaanoton harkinta olisivat tällöin samoissa käsissä, lähellä käytännön tilanteita.

Lasten ja isovanhempien tapaamisoikeus

Esityksessä kiinnitetään huomiota lapsen läheisverkoston selvittelyyn ja ehdotetaan säädettäväksi pykälä lapsen läheisverkoston kartoittamisesta (32 §). Esityksessä ei kuitenkaan kiinnitetä mitään huomiota lapsen isovanhempien rooliin ja asemaan. Monien seurantatutkimusten mukaan isovanhemmat voivat olla riskioloissa elävän lapsen kannalta merkittävä suojaava tekijä lapsen ongelmakehitystä vastaan. Ihmisten elinikä kasvaa, ja monet isovanhemmat ovat pitkään hyväkuntoisia. Lapsilla ja isovanhemmilla pitäisi olla tapaamisoikeus ja isovanhemmat pitäisi ottaa huomioon myös mahdollisina sijaishuoltajina silloin, kun lapsi on lastensuojelun tarpeessa esimerkiksi vanhempien menehtyessä onnettomuudessa. Rakentaminen tällaisessa tilanteessa niille kiintymyssuhteille, joita lapsella on, vähentää vanhempien menetyksen tuskaa. Tämä on merkittävää sekä lapsen että isovanhempien kannalta. Läheisverkoston kartoittamisessa lapsen suhteet isovanhempiin ja mahdollisuus pitää yhteyttä isovanhempiin tulisi ottaa huomioon.

Päihdehuoltolain 10 §:n muuttaminen

Lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut. Lisäksi tavoitteena on ongelmiin puuttuminen entistä varhaisemmassa vaiheessa. Lakiesityksen 10 §:ssä säädetään lapsen huomioon ottamisesta aikuisille suunnatuissa palveluissa. Tämä pykälä käsittää myös raskaana olevien naisten saamat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Perusteluissa puhutaan päihitteettömän lapsuuden tärkeydestä, mutta todetaan, että syntyvän lapsen suojaamiseksi tarkoitettuja palveluita voidaan tarjota edelleenkin vain äidin suostumukseen perustuen. Odottavien ja pienten lasten äitien päihderiippuvuus on Suomessa kuitenkin oletettua yleisempää. Alkoholin eriasteisesti vaurioittamia lapsia syntyy vuosittain yli tuhat.

Äidin runsas päihteiden käyttö raskauden aikana saattaa vaarantaa lapsen henkeä, kehitystä ja terveyttä. Sikiöalkoholivaurioista FAS (fetal alcohol syndrome) on pysyvä, pahimmillaan vaikea kehitysvamma. FAE (fetal alcohol effect) tarkoittaa alkoholin aiheuttamia lievempiä her-

mostollisia vammoja. Muita äidin raskauden aikaisen alkoholinkäytön lapselle aiheuttamia vaurioita ovat ylivilkkaus, tarkkaavaisuushäiriö sekä vaarantajun ja itsesäätelyn puute. Myös muiden päihteiden käytön tiedetään aiheuttavan sikiölle kasvu- ja kehityshäiriöitä.

Neuvolajärjestelmä ja päihdehuolto ovat keskeisessä asemassa päihdeäitien tunnistamisessa ja hoitoon ohjauksessa. On kuitenkin naisia, jotka eivät suostu vastaanottamaan valistusta tai hoitoa, vaan jatkavat päihteiden jatkuva ja runsasta käyttöä raskaudesta huolimatta. Näiden äitien ja heidän lastensa auttamiseksi on lainsäädäntöön tehtävä muutos. Raskaana olevan päihteiden ongelmakäyttäjän tahdonvastainen hoito on viimesijaisena hoitomuotona sekä äidin että lapsen etu.

Nykyisen päihdehuoltolain 10 §:n mukaan tahdosta riippumattomaan hoitoon voidaan määrätä henkilön oman terveysvaaran tai väkivaltaisuuden perusteella. Norjan sosiaalihoitolaissa tahdosta riippumaton hoito on mahdollista myös, jos äidin päihteiden käyttö vaarantaa sikiön terveyttä. Myös Ruotsissa ollaan juuri muuttamassa lainsäädäntöä niin, että myös sikiön terveyttä voidaan turvata tahdonvastaisella hoidolla. Suomalaisen päihdehuoltolain 10 §:ää tulisi muuttaa niin, että siihen lisätään sikiön terveysvaara uutena hoitoon määräämisen edellytyksenä. (Ed. Anneli Kiljusen lakialoite LA 65/2004 vp). Se on ainoa keino, jolla voidaan ehkäistä päihteiden aiheuttamat lasten vakavat kasvu- ja kehityshäiriöt tapauksissa, joissa äiti ei suostu vapaaehtoisesti hoitoon raskauden aikana.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2.—6. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisina,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Vastalauseen muutosehdotus) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

*Vastalauseen muutosehdotukset***1.****Lastensuojelulaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—6 §
(Kuten StVM)

2 luku

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen

7—10 §
(Kuten StVM)

3 luku

Lastensuojelun järjestäminen

11 ja 12 §
(Kuten StVM)

13 §

Lastensuojelutoimenpiteistä päättäminen

Tämän lain mukaisista lastensuojelutoimenpiteistä päättää sen mukaan kuin jäljempänä tässä laissa tarkemmin säädetään 3 momentissa tarkoitettu toimielin tai kunnan johtosäännön mukaan määräytyvä sosiaalihuollon johtava viranhaltija taikka muu kuin 2 momentissa tarkoitettu sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukaisen sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden omaava viranhaltija.
(2 mom. poist.)

(2 mom. kuten StVM:n 3 mom.)

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa kunnallinen tai seutukunnallinen, moniammatillinen toimielin, jossa on vähintään neljä ja enintään kuusi jäsentä. Toimielimen jäsenen tulee edustaa sosiaalityön, lasten psykiatrian tai nuorisopsykiatrian, lasten psykologian tai kasvatuksen sekä lainsäädännön asiantuntemusta. Toimielimen jäsenillä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja heidän tulee olla lastensuojeluun perehtyneitä henkilöitä. (Uusi)

14 §

Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen

Kunnan on huolehdittava siitä, että 13 §:n 3 momentissa tarkoitettulla toimielimellä ja lapsen asioita käsittelevillä sosiaalityöntekijöillä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta.

(2 mom. kuten StVM)

15—19 §
(Kuten StVM)

4 luku

Lapsen osallisuus

20—24 §
(Kuten StVM)

5 luku

Lastensuojelunasiakkuuden alkaminen

25—27 §
(Kuten StVM)

28 §

Lupa lapsen tutkimiseen

Edellä 13 §:n 3 momentissa tarkoitettu toimielin voi (*poist.*) antaa luvan lasta koskevaan lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus on lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen. Ennen hake muksen tekemistä on selvitettävä lapsen mielipide, ellei se lapsen ikä, kehitystaso tai muut olosuhteet huomioon ottaen ole mahdotonta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa annetaan määrääjäksi. Ennen luvan antamista *toimielimen* on kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttänyttä lasta. Erityisen painavasta syystä lupa voidaan antaa, vaikka kuulemista ei ole voitu suorittaa.

Toimielin voi päättäessään luvan antamisesta samalla määrätä, että luvan mukainen tutkimus saadaan tehdä muutoksenhausta huolimatta.

Lapsen tutkimista koskevaa lupaa koskevan päätöksen noudattamiseksi huoltajalle asetettavista velvoitteista on soveltuvin osin voimassa, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään.

6 luku

Menettelysäännksiä

29—33 §
(Kuten StVM)

7 luku

Avohuolto

34—37 §
(Kuten StVM)

8 luku

Lapsen kiireellinen sijoitus

38 §

Lapsen kiireellinen sijoitus

(1 mom. kuten StVM)

Kiireellisestä sijoituksesta päättää *sen mukaisesti kuin johtosäännössä määrätään viranhaltija, jolla on 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu kelpoisuus.*

(3 ja 4 mom. kuten StVM)

39 §

Kiireellisen sijoituksen lakkaaminen

Kun peruste kiireelliselle sijoittamiselle on lakannut tai sijoitus on rauennut, (*poist.*) on *kunnan johtosäännön mukaan määräytyvän, 13 §:n 1 momentissa tarkoitetun kelpoisuuden omaavan viranhaltijan välittömästi tehtävä päätös sijoituksen lakkaamisesta.*

Kiireellinen sijoitus raukeaa viimeistään 30 päivän kuluttua sijoituksen alkamisesta, jollei asiaa ole sitä ennen otettu huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Painavasta syystä 13 §:n 3 momentissa tarkoitettu toimielin voi jatkaa kiireellisen sijoituksen määräaikaa enintään 60 päivää.

(3—5 mom. *poist.*)

9 luku

Huostaanotto

40—42 §
(Kuten StVM)

43 §

Päätöksenteko huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta

(1 mom. kuten StVM)

Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista (*poist.*), asian ratkaisee (*poist.*) 13 §:n 3 momentissa tarkoitettu toimielin.

Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa 2 momentissa tarkoitettua huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista taikka jos asiassa ei ole voitu suorittaa 42 §:ssä tarkoitettua kuulemistä, päätös on alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi 30 päivän kuluessa. Päätöstä ei kuitenkaan tule alistaa hallinto-oikeuden vahvistettavaksi, jos kuulemistä ei ole voitu suorittaa sen johdosta, ettei kuultavan asuin- tai oleskelupaikkaa voida kohtuullisin toimenpitein selvittää tai jos lapsen ja kuultavan puuttuvan yhteydenpidon vuoksi kuulematta jättämisestä voidaan pitää perusteltuna. (Uusi)

44 §

Toimielimelle esitettävä selvitys

Edellä 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua päätöksentekoa varten toimielimelle tulee esittää

1) selvitys huostaanoton tai muun kysymyksessä olevan toimenpiteen perusteista;

(2—10 kohta kuten StVM)

(2 mom. *poist.*)

45—48 §
(Kuten StVM)

10 Luku

Sijaishuolto

Sijaishuoltoa koskevat yleiset säännökset

49—60 §
(Kuten StVM)

11 luku

Rajoitukset sijaishuollossa

61—74 §
(Kuten StVM)

12 luku

Jälkihuolto

75—77 §
(Kuten StVM)

13 luku

Valvonta

78—81 §
(Kuten StVM)

14 luku

Asian käsittely hallintotuomioistuimessa

82 §
(Kuten StVM)

83 §

Väliaikainen määräys

Huostaanottoa koskevaa alistus- tai valitusasiaa käsitellessään hallinto-oikeuden on varattava 42 §:n 2 momentissa mainituille henkilöille tilaisuus tulla kuulluksi ja samalla ilmoitettava mahdollisuudesta järjestää hallinto-oikeudessa suullinen käsittely. (Poist.)

84 §
(Kuten StVM)

85 §
(*Poist.*)

85—87 (86—88) §
(Kuten StVM)

15 luku

Muutoksenhaku

88 (89) §
(Kuten StVM)

89 (90) §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen

Edellä 13 §:n 3 momentissa tarkoitetun toimielimen ja 13 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranhaltijan antamaan päätökseen 38 ja 39 §:ssä tarkoitettua kiireellistä sijoitusta, 43 §:n 1 momentissa tarkoitettua huostaanottoa sekä sijaishuoltoa, 47 §:ssä tarkoitettua huostassapidon lakkaamista, 63 §:ssä tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista sekä 65 §:ssä, 67 §:n 4 momentissa, 69, 70 ja 72 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä koskevassa asiassa saa hakea valittamalla muutosta suoraan hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

(2 ja 3 mom. kuten StVM)

90 (91) §
(Kuten StVM)

91 (92) §

Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

(1 mom. kuten StVM)

(Poist.) Päätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätöksestä 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

(3 ja 4 mom. kuten StVM)

(5 mom. *poist.*)

16 luku

Erityiset säännökset

92 (93) §
(Kuten StVM)

17 luku

Voimaantulosäännökset

93 ja 94 (94 ja 95) §
(Kuten StVM)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle esityksen päihde-

huoltolain 10 §:n muuttamisesta niin, että siihen lisätään sikiön terveysvaara uutena tahdonvastaiseen hoitoon määrittämisen edellytyksenä.

Helsingissä 6 päivänä helmikuuta 2007

Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Paula Risikko /kok
Raija Vahasalo /kok

Eero Akaan-Penttilä /kok
Leena Rauhala /kd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Vaikka sosiaali- ja terveysvaliokunta on tehnyt hyvää työtä lastensuojelulain käsittelyssä, emme voi yhtyä esitykseen, että ensimmäisenä päätöksentekokoelimenä tahdonvastaisessa huostaanotossa on hallinto-oikeus, josta ensimmäinen valitusaste on korkein hallinto-oikeus. Tämä uhkaa tehdä lastensuojelusta lainopillista saivartelua, jossa lapsen edun kokonaisvaltainen tarkastelu häiriintyy. Edelleen korkein hallinto-oikeus ensimmäisenä valitusasteena ei ole tarkoituksenmukainen.

Nykytilanne, jossa päätöksenteko on kunnallista, ei myöskään ole tarkoituksenmukainen, koska kovin arkoja asioita käsittelemässä ovat liian tutut ihmiset ja koska kunnallisella tasolla ei aina ole riittävää asiantuntemusta. Sen vuoksi emme voi myöskään yhtyä kokoomuksen esitykseen, että päätöksenteko pysyisi kunnallisena tai laajenisi korkeintaan seudulliseksi. Oikea alueellinen yksikkö olisi maakunnan kokoinen. Päätös tahdonvastaisesta huostaanotosta tulisi tehdä moniammatillisessa toimielimessä, jollainen voitaisiin perustaa esimerkiksi kunta- ja pal-

velurakennemuutoksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun kuntayhtymän yhteyteen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti uuden ehdotuksen lastensuojelulaiksi muuten valiokunnan kannanottoja seuraten, paitsi että päätöksen tahdonvastaisesta huostaanotosta tekee moniammatillinen toimielin, joka perustettaisiin esimerkiksi kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettujen kuntayhtymien yhteyteen. Laki tulisi valmistella kiireellisesti siten, että se voisi tulla voimaan vuoden 2008 alussa.

Helsingissä 6 päivänä helmikuuta 2007

Osmo Soininvaara /vihr
Erkki Virtanen /vas